קכו: יש נוחלין פרק שמיני בבא בתרא

מר סבר לא עשה כלום בפלגא ומר סבר בבולהו שלחו מתם בכור שמכר קודם חלוקה לא עשה כלום אלמא אין לו לבכור קודם חלוקה [א]והלכתא יש לבכור קודם חלוקה מר זוטרא מדרישבא פלג בצנא דפלפלי בהדי אחין בשוה אתא לקמיה דרב אשי אמר ליה הואיל ויתרתה במקצת ויתרתה בכל הנכסים כולן: **מתני'** [ב]האומר איש פלוני בני בכור לא יטול פי שנים איש פלוני בני לא יירש עם אחיו לא אמר כלום שהתנה על מה שכתוב בתורה [ג][ד]המחלק נכסיו (ה) על פיו ריבה לאחד ומיעט לאחד והשוה להן את הבכור דבריו קיימין ואם אמר משום ירושה לא אמר כלום [ד]כתב בין בתחלה בין באמצע בין בסוף משום מתנה דבריו קיימין: **גמ'** לימא מתניתין דלא כר' יהודה דאי ר' יהודה האמר בדבר של ממון תנאו קיים דתניא [ג]האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאין ליך עלי שאר כסות ועונה הרי זו מקודשת ותנאו בטל דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר [ה]בדבר של ממון תנאו קיים אפי' תימא ר' יהודה התם ידעה וקא מחלה הכא לא קא מחיל אמר רב יוסף [ו]אמר איש פלוני בני בכורי הוא נוטל פי שנים איש פלוני בכור הוא אינו נוטל פי שנים דלמא בוכרא דאמא קאמר ההוא דאתא לקמיה דרבה בר בר חנה א"ל מוחזקני בזה שהוא בכור א"ל מנא ידעת דהוה קרי ליה אבוה בוכרא סבלא דלמא בוכרא דאמא הוא דכל בוכרא דאמא נמי בוכרא סבלא קארו ליה [ז]ההוא דאתא לקמיה דרבי חנינא אמר ליה מוחזקני בזה שהוא בכור אמר ליה מנא ידעת אמר ליה דכי הוו אתו לגבי אבוה אמר להו זילו לגבי שכחת ברי דבוכרא הוא ומסי רוקיה ודלמא בוכרא דאמא הוא [ח]גמירי בוכרא דאבא מסי רוקיה בוכרא דאמא לא מסי רוקיה **אמר ר' אמי** [ט]טומטום שנקרע ונמצא זכר אינו נוטל פי שנים דאמר קרא [י]והיה הבן הבכור לשניאה עד שיהא בן משעת הויה רב נחמן בר יצחק אמר [יא]אף אינו נידון כבן סורר ומורה דאמר קרא [יב]כי יהיה לאיש בן סורר ומורה עד שיהא בן משעת הויה אמימר

לא עשה כלום בפלגא. פירש הקונטרס בחלק פשיטותו וכל שכן בחלק פשוט אחיו ואין נראה דחלק פשיטותו דמכר דקאמר לעיל מה חלק פשוט אע"ג דלא אתי לידיה אלא נראה דלא עשה ולא כלום בפלגא היינו בחלק פשיטות אחין בכורה מכר וכל שכן חלק פשיטותו ומר סבר לא עשה ולא כלום בבולהו לא חלק בכורה ולא חלק פשיטות אחין אך תימה דלמאן דאמר לא עשה ולא כלום בפלגא היינו בחלק פשיטות אחין מאי קא משמע לן רבא וכי על חלק אחין הוצרכו לישאל:

והלכתא יש לבכור קודם חלוקה. אע"ג דקיימא לן כרבנן דפסק רב פפא (ז) דאין בכור נוטל פי שנים במלוה כרבנן דאמרי חלק בכורה עד דאתי לידיה מודו רבנן דיש לו לבכור קודם חלוקה כפ"ה דהוי שפיר ראוי לתת לו שמשעה שמת האב היה ראוי לתת לו ומיהו מכל מקום אין נוטל פי שנים בשבח דלא מלתת לו ממעטינן לה אלא מימלא לו ממעטינן דבעי מצוי ומוחזק למעוטי ראוי מלוה ושבח ומלתת לו גלי לן מדקרייה מתנה דרשינן מימלא לו מצוי ומוחזק ואי לא ימלא לו לא הוה דרשינן מלתת לו פרטו לראוי וכן משמע הכא דספרי דבי רבי (ח) דמימלא לו ממעטינן שבח ולעולם אית להו לרבנן דיש לו לבכור קודם חלוקה והא דאמרינן ואם אמר איני נוטל ואיני נותן רשאי לא הוי טעמא משום דיש לו (ט) קודם חלוקה דאפי' אין לו לבכור יכול לומר איני נוטל ואיני נותן דלא משום שרוצה להסתלק מן הבכורה לגמרי שלא יוכל לחזור ולתבעה קאמר אלא הכי קאמר להו איני נוטל וכל זמן שלא נטלתי לא תוכלו לתבעני כלום: **הרי** זו מקודשת **ותנאו בטל**. מפורש בריש אע"פ (כתובות דף נו. ד"ה הרי): מדברש

מר סבר. רב פפי דאמר יש לבכור קודם חלוקה לא עשה ולא כלום בפלגא בחלק פשוט ומכל שכן חלקו של אחיו שלא מכר משום דבג' חלקים צריך למיפלג ותרי חלקים [דון] דידיה ורב פפי אמר שלא עשה ולא כלום בההיא פלגא שלו דמגיע בפשוטו משום דאכתי לא פליג אבל חלק בכורה דזכי ליה רחמנא מצי למיחזן: ומר סבר. רב פפא דאמר אין לבכורה קודם חלוקה סבירא ליה לא עשה ולא כלום בכולהו נכסים ומשום הכי לא מזדבן אפי' חלק בכורה: מדרישבא. מקום: בצנא דפלפל. סל מלא פלפלין וחלק עמו בשוה והיה בכור: **שם** האומר איש פלוני בני בכור לא יטול פי שנים איש פלוני בני לא יירש עם אחיו לא אמר כלום. מפני שעוקר נחלה מן התורה מכל וכל ומתנה על מה שכתוב בתורה לתת לו פי שנים: המחלק נכסיו על פיו. שכיב מרע שאינו צריך קנין ולא כתיבה ולא משיכה אלא מה שאמר בפיו זה יתן לפלוני וזה יתן לפלוני קיים: ריבה לבן אחד מנכסיו ומיעט לאחד והשוה להן את הבכור. שלא נתן לו כי אם כאחד מבניו דבריו קיימין משום דבלשון מתנה הוא נותן ומתנה יכול ליתן לכל מי שירצה. אבל אמר משום ירושה. פלוני יירש שדה פלוני וריבה לאחד ומיעט לאחד והשוה להן את הבכור לא אמר ולא כלום משום דהשתא עוקר ירושה דאורייתא. ואם אמר משום מתנה דבריו קיימין דמתנה מצי למיהב לכל מאן דבעי: כתב מתנה בין בתחלה בין בסוף וכו' כדפירי' לה בגמ': לימא מתני' דקתני דהרי מתנה על מה שכתוב בתורה לא אמר כלום ר' מאיר היא דאי ר' יהודה (ו) היינו דמתנה על מה שכתוב בתורה: ר' יהודה אומר בדבר של ממון תנאו קיים אבל ענוה לא הואיל דלאו ממון הוא. עד כאן לא אמר ר' יהודה גבי אשה דבדבר של ממון תנאי קיים משום דידעה היא איתתא דלא בעי למיתן לה מזון וכסות אפי' הכא מקדשה ליה ומחילה ליה בההיא הנאה דמקדש לה ואית לה ענוה ומחילה בממון וניחא לה בהנהו קדושין אבל הכא גבי מתנה

עין משפט נר מצוה

סא א מיי' פ"ג מהל' נחלות הל' ו סמג עשין לו טוש"ע ח"מ סי' רעח סעיף ח:

סב ב מיי' פ"ו שם הלכה ג סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רפא סעיף א:

סג ג ד מיי' שם הלכה ה ו ועיין במגיד משנה טוש"ע שם ס"ז:

סד ה מיי' פי"ב מהל' אישות הלכה ו ועיין במ"מ סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' לח סעי' ה ופי' סט סעיף י:

סה ו ז ח מיי' פ"ג מהל' נחלות הל' טו ח סמג עשין לו טוש"ע ח"מ סי' רעז סעיף יג:

סו ט מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף ד:

סז י מיי' פ"ז מהל' ממרים הלכה יג סמג לאוין רכ:

רבינו גרשום

מר סבר. רב פפי דאמר יש לבכור קודם חלוקה לא עשה ולא כלום בפלגא בחלק פשוט ומכל שכן חלקו של אחיו שלא מכר משום דבג' חלקים צריך למיפלג ותרי חלקים [דון] דידיה ורב פפי אמר שלא עשה ולא כלום בההיא פלגא שלו דמגיע בפשוטו משום דאכתי לא פליג אבל חלק בכורה דזכי ליה רחמנא מצי למיחזן: ומר סבר. רב פפא דאמר אין לבכורה קודם חלוקה סבירא ליה לא עשה ולא כלום בכולהו נכסים ומשום הכי לא מזדבן אפי' חלק בכורה: מדרישבא. מקום: בצנא דפלפל. סל מלא פלפלין וחלק עמו בשוה והיה בכור: **שם** האומר איש פלוני בני בכור לא יטול פי שנים איש פלוני בני לא יירש עם אחיו לא אמר ולא כלום. מפני שעוקר נחלה מן התורה מכל וכל ומתנה על מה שכתוב בתורה לתת לו פי שנים: המחלק נכסיו על פיו. שכיב מרע שאינו צריך קנין ולא כתיבה ולא משיכה אלא מה שאמר בפיו זה יתן לפלוני וזה יתן לפלוני קיים: ריבה לבן אחד מנכסיו ומיעט לאחד והשוה להן את הבכור. שלא נתן לו כי אם כאחד מבניו דבריו קיימין משום דבלשון מתנה הוא נותן ומתנה יכול ליתן לכל מי שירצה. אבל אמר משום ירושה. פלוני יירש שדה פלוני וריבה לאחד ומיעט לאחד והשוה להן את הבכור לא אמר ולא כלום משום דהשתא עוקר ירושה דאורייתא. ואם אמר משום מתנה דבריו קיימין דמתנה מצי למיהב לכל מאן דבעי: כתב מתנה בין בתחלה בין בסוף וכו' כדפירי' לה בגמ': לימא מתני' דקתני דהרי מתנה על מה שכתוב בתורה לא אמר כלום ר' מאיר היא דאי ר' יהודה (ו) היינו דמתנה על מה שכתוב בתורה: ר' יהודה אומר בדבר של ממון תנאו קיים אבל ענוה לא הואיל דלאו ממון הוא. עד כאן לא אמר ר' יהודה גבי אשה דבדבר של ממון תנאי קיים משום דידעה היא איתתא דלא בעי למיתן לה מזון וכסות אפי' הכא מקדשה ליה ומחילה ליה בההיא הנאה דמקדש לה ואית לה ענוה ומחילה בממון וניחא לה בהנהו קדושין אבל הכא גבי מתנה

מי ידע האי יורש דהוה בעי ממעט ליה חלקו דלימחול ליה משום הכי אפי' ר' יהודה מודה דתנאו בטל: בכורי הוא נוטל פי שנים. דכיון דאמר בכורי משמע בכור של ראשית אונו. אבל אמר פלוני בכור לא יטול דדלמא בוכרא דאמו קאמר: בוכרא סבלא. כלומר בכור שרטה שאינו כל כך עיקר בכור כי הוא מן האם: בוכרא סבלא קראו ליה. דלא בכור ממש הוא ואינו נוטל: דכי הוו אתו אינשי דהוי להו שחין או מכה אתא לקמיה להתרפאות ומסי רוקו. כלומר שרוקו יפה לרפואה

ז) ל"ל דאי ר' יהודה האמר בדבר של ממון תנאי קיים: ל"ל אומר וכו'.

מסורת הש"ס

ה) יומא לו., ב) [עי' פיכסב"ס ע"ז דף קכנ.], ג) קדושין יט: כ"מ נא. לד. כתובות נו., ד) [דברים כא], ה) [לקמן קכ.], ו) [רש"ש ממ"ז], ז) [לעיל קכה:], ח) [לעיל קכד:].

תורה אור השלם

1 כי תהיין לאיש שתי נשים האחת אהובה והאחת שנואה וילדו לו בנים האהובה והשנואה והיה הבן הבכור לשניאה: דברים כא טו

2 כי יהיה לאיש בן סורר ומורה איננו שמע בקול אביו ובקול אמו ויסרו אתו ולא ישמע אליהם: דברים כא יח

הגהות הב"ח

(ה) בכשנה המחלק נכסיו לבניו על פיו: (ב) תוס' ד"ה והלכתא וכו' משום דיש לו לבכור קודם חלוקה אין לו לבכור קודם חלוקה יכול לומר איני נוטל:

מוסף רש"י

המחלק נכסיו על פיו. אמרי דברי פיו ולא בכתב ירושה בשתיקה: (ריבות לו.). ריבה לאחד כו' דבריו קיימין. דלמתן נתן בחייו ואין כאן ירושה ליטול בכורה ולא הפשוטים ליטול בשוה, אלא מה שריבה ריבה ומה שמיעט מיעט (שם). **ואם** אמר משום ירושה. פלוני יירש שדה פלונית ופלוני שדה פלונית, לא אמר כלום. שהתנה על מה שכתוב בתורה ותנאו בטל, הואיל ולא חילק לפשוטים בשוה ולבכור פי שנים (שם). כתב בין בתחלה. תנתן שדה פלונית לפלוני וירשה, בין באמצע. ירשה ומתנן לו וירשה, בין בסוף. ירשה ומתנן לו (שם). בדבר של ממון. כגון שאר וכסות (כתובות נו קדושין יט קכ"ם נא.) **תנאו קיים.** ניתן למחילה והרי ממלה, אבל ענוה שהיא לעבר הגוף לא ניתן למחילה (קדושין נב"מ שם).

מדרש

מר סבר. רב פפי דאמר יש לבכור קודם חלוקה לא עשה ולא כלום בפלגא בחלק פשוט ומכל שכן חלקו של אחיו שלא מכר משום דבג' חלקים צריך למיפלג ותרי חלקים [דון] דידיה ורב פפי אמר שלא עשה ולא כלום בההיא פלגא שלו דמגיע בפשוטו משום דאכתי לא פליג אבל חלק בכורה דזכי ליה רחמנא מצי למיחזן: ומר סבר. רב פפא דאמר אין לבכורה קודם חלוקה סבירא ליה לא עשה ולא כלום בכולהו נכסים ומשום הכי לא מזדבן אפי' חלק בכורה: מדרישבא. מקום: בצנא דפלפל. סל מלא פלפלין וחלק עמו בשוה והיה בכור: **שם** האומר איש פלוני בני בכור לא יטול פי שנים איש פלוני בני לא יירש עם אחיו לא אמר ולא כלום. מפני שעוקר נחלה מן התורה מכל וכל ומתנה על מה שכתוב בתורה לתת לו פי שנים: המחלק נכסיו על פיו. שכיב מרע שאינו צריך קנין ולא כתיבה ולא משיכה אלא מה שאמר בפיו זה יתן לפלוני וזה יתן לפלוני קיים: ריבה לבן אחד מנכסיו ומיעט לאחד והשוה להן את הבכור. שלא נתן לו כי אם כאחד מבניו דבריו קיימין משום דבלשון מתנה הוא נותן ומתנה יכול ליתן לכל מי שירצה. אבל אמר משום ירושה. פלוני יירש שדה פלוני וריבה לאחד ומיעט לאחד והשוה להן את הבכור לא אמר ולא כלום משום דהשתא עוקר ירושה דאורייתא. ואם אמר משום מתנה דבריו קיימין דמתנה מצי למיהב לכל מאן דבעי: כתב מתנה בין בתחלה בין בסוף וכו' כדפירי' לה בגמ': לימא מתני' דקתני דהרי מתנה על מה שכתוב בתורה לא אמר כלום ר' מאיר היא דאי ר' יהודה (ו) היינו דמתנה על מה שכתוב בתורה: ר' יהודה אומר בדבר של ממון תנאו קיים אבל ענוה לא הואיל דלאו ממון הוא. עד כאן לא אמר ר' יהודה גבי אשה דבדבר של ממון תנאי קיים משום דידעה היא איתתא דלא בעי למיתן לה מזון וכסות אפי' הכא מקדשה ליה ומחילה ליה בההיא הנאה דמקדש לה ואית לה ענוה ומחילה בממון וניחא לה בהנהו קדושין אבל הכא גבי מתנה

מר סבר לא עשה כלום בפלגא ומר סבר בבולהו שלחו מתם בכור שמכר קודם חלוקה לא עשה כלום אלמא אין לו לבכור קודם חלוקה [א]והלכתא יש לבכור קודם חלוקה מר זוטרא מדרישבא פלג בצנא דפלפלי בהדי אחין בשוה אתא לקמיה דרב אשי אמר ליה הואיל ויתרתה במקצת ויתרתה בכל הנכסים כולן: **מתני'** [ב]האומר איש פלוני בני בכור לא יטול פי שנים איש פלוני בני לא יירש עם אחיו לא אמר כלום שהתנה על מה שכתוב בתורה [ג][ד]המחלק נכסיו (ה) על פיו ריבה לאחד ומיעט לאחד והשוה להן את הבכור דבריו קיימין ואם אמר משום ירושה לא אמר כלום [ד]כתב בין בתחלה בין באמצע בין בסוף משום מתנה דבריו קיימין: **גמ'** לימא מתניתין דלא כר' יהודה דאי ר' יהודה האמר בדבר של ממון תנאו קיים דתניא [ג]האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאין ליך עלי שאר כסות ועונה הרי זו מקודשת ותנאו בטל דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר [ה]בדבר של ממון תנאו קיים אפי' תימא ר' יהודה התם ידעה וקא מחלה הכא לא קא מחיל אמר רב יוסף [ו]אמר איש פלוני בני בכורי הוא נוטל פי שנים איש פלוני בכור הוא אינו נוטל פי שנים דלמא בוכרא דאמא קאמר ההוא דאתא לקמיה דרבה בר בר חנה א"ל מוחזקני בזה שהוא בכור א"ל מנא ידעת דהוה קרי ליה אבוה בוכרא סבלא דלמא בוכרא דאמא הוא דכל בוכרא דאמא נמי בוכרא סבלא קארו ליה [ז]ההוא דאתא לקמיה דרבי חנינא אמר ליה מוחזקני בזה שהוא בכור אמר ליה מנא ידעת אמר ליה דכי הוו אתו לגבי אבוה אמר להו זילו לגבי שכחת ברי דבוכרא הוא ומסי רוקיה ודלמא בוכרא דאמא הוא [ח]גמירי בוכרא דאבא מסי רוקיה בוכרא דאמא לא מסי רוקיה **אמר ר' אמי** [ט]טומטום שנקרע ונמצא זכר אינו נוטל פי שנים דאמר קרא [י]והיה הבן הבכור לשניאה עד שיהא בן משעת הויה רב נחמן בר יצחק אמר [יא]אף אינו נידון כבן סורר ומורה דאמר קרא [יב]כי יהיה לאיש בן סורר ומורה עד שיהא בן משעת הויה אמימר

לא עשה כלום בפלגא. פירש הקונטרס בחלק פשיטותו וכל שכן בחלק פשוט אחיו ואין נראה דחלק פשיטותו דמכר דקאמר לעיל מה חלק פשוט אע"ג דלא אתי לידיה אלא נראה דלא עשה ולא כלום בפלגא היינו בחלק פשיטות אחין בכורה מכר וכל שכן חלק פשיטותו ומר סבר לא עשה ולא כלום בבולהו לא חלק בכורה ולא חלק פשיטות אחין אך תימה דלמאן דאמר לא עשה ולא כלום בפלגא היינו בחלק פשיטות אחין מאי קא משמע לן רבא וכי על חלק אחין הוצרכו לישאל:

והלכתא יש לבכור קודם חלוקה. אע"ג דקיימא לן כרבנן דפסק רב פפא (ז) דאין בכור נוטל פי שנים במלוה כרבנן דאמרי חלק בכורה עד דאתי לידיה מודו רבנן דיש לו לבכור קודם חלוקה כפ"ה דהוי שפיר ראוי לתת לו שמשעה שמת האב היה ראוי לתת לו ומיהו מכל מקום אין נוטל פי שנים בשבח דלא מלתת לו ממעטינן לה אלא מימלא לו ממעטינן דבעי מצוי ומוחזק למעוטי ראוי מלוה ושבח ומלתת לו גלי לן מדקרייה מתנה דרשינן מימלא לו מצוי ומוחזק ואי לא ימלא לו לא הוה דרשינן מלתת לו פרטו לראוי וכן משמע הכא דספרי דבי רבי (ח) דמימלא לו ממעטינן שבח ולעולם אית להו לרבנן דיש לו לבכור קודם חלוקה והא דאמרינן ואם אמר איני נוטל ואיני נותן רשאי לא הוי טעמא משום דיש לו (ט) קודם חלוקה דאפי' אין לו לבכור יכול לומר איני נוטל ואיני נותן דלא משום שרוצה להסתלק מן הבכורה לגמרי שלא יוכל לחזור ולתבעה קאמר אלא הכי קאמר להו איני נוטל וכל זמן שלא נטלתי לא תוכלו לתבעני כלום: **הרי** זו מקודשת **ותנאו בטל**. מפורש בריש אע"פ (כתובות דף נו. ד"ה הרי): מדרש

מי ידע האי יורש דהוה בעי ממעט ליה חלקו דלימחול ליה משום הכי אפי' ר' יהודה מודה דתנאו בטל: בכורי הוא נוטל פי שנים. דכיון דאמר בכורי משמע בכור של ראשית אונו. אבל אמר פלוני בכור לא יטול דדלמא בוכרא דאמו קאמר: בוכרא סבלא. כלומר בכור שרטה שאינו כל כך עיקר בכור כי הוא מן האם: בוכרא סבלא קראו ליה. דלא בכור ממש הוא ואינו נוטל: דכי הוו אתו אינשי דהוי להו שחין או מכה אתא לקמיה להתרפאות ומסי רוקו. כלומר שרוקו יפה לרפואה

ז) ל"ל דאי ר' יהודה האמר בדבר של ממון תנאי קיים: ל"ל אומר וכו'.

אמימר אמר אף אינו ממעט חלק בכורה. אומו טומטוס שנקרע ונמצא זכר אם הוא פשוט ואינו בכור וכל נכסי האב תשעה מנים והן שלשה בנים בכור ופשוט וטומטוס חולקים הנכסים תחלה לשלשה חלקים כאילו אין כאן כי אם בכור ופשוט והטומטוס כמאן דליתיה ומגיע לחלק הבכור ששה מנים שהן ג' חלקים לפי שהבכור נוטל פי שנים בפשוט ונמצא חלק בכורה שלשה מנים חוזרים וחולקים הששה מנים המותרים בין שלשתן ונמצא הבכור נוטל חמשה מנים והטומטוס והפשוט נוטלין כל אחד שני מנים אבל אי הוה ממעט לא היה נוטל הבכור אלא ארבעה וחצי מנים פי שנים כנגד כל אחד דנכי דאינו ממעט חלק בכורה אבל חלק פשוט ואינו בכור וכל נכסי האב תשעה מנים והן שלשה בנים בכור ופשוט וטומטוס חולקים הנכסים תחלה לשלשה חלקים כאילו אין כאן כי אם בכור ופשוט והטומטוס כמאן דליתיה ומגיע לחלק הבכור ששה מנים שהן ג' חלקים לפי שהבכור נוטל פי שנים בפשוט ונמצא חלק בכורה שלשה מנים חוזרים וחולקים הששה מנים המותרים בין שלשתן ונמצא הבכור נוטל חמשה מנים והטומטוס והפשוט נוטלין כל אחד שני מנים אבל אי הוה ממעט לא היה נוטל הבכור אלא ארבעה

**אמימר אמר [א]אף אינו ממעט חלק בכורה שנא' [ב]וילדה לו בנים עד שיהא בן בשעת לידה [ג]רב (ד) [ג]שיזבי אמר אף אינו נימול לשמנה דאמר קרא [2]אשה כי תזריע וילדה זכר וביום השמיני ימול עד שיהא זכר משעת לידה רב שרביא אמר אף אין אמו טמאה לידה דאמר קרא אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה שבעת ימים עד שיהא זכר משעת לידה מיתיבי [ד]המפלת טומטום ואנדרוגינוס תשב לזכר ולנקיבה תיובתי' דרב שרביא תיובתא לימא תיהוי תיובתא דרב שיזבי תנא ספוקי מספקא ליה ולחומרא אי הכי תשב לזכר ולנקבה ולגדה מיבעי ליה קשיא אמר רבא תניא כוותיה דר' אמי בן ולא טומטום (ה) בכור ולא ספק בשלמא בן ולא טומטום כדר' אמי אלא בכור ולא ספק לאפוקי מאי לאפוקי מדדרש רבא דדרש רבא שתי נשים שילדו ב' זכרים במחבא כותבין הרשאה זה לזה א"ל רב פפא לרבא והא שלח רבין דבר זה שאלתי לכל רבותי ולא אמרו לי דבר ברם כך אמרו משום ר' ינאי הוכרו ולבסוף נתערבו כותבין הרשאה זה לזה לא הוכרו אין כותבין הרשאה זה לזה הדר אוקי רבא אמורא עליה ד"ודרש דברים שאמרתי לכם טעות הן בידי ברם כך אמרו משום ר' ינאי הוכרו ולבסוף נתערבו כותבין הרשאה זה לזה לא הוכרו אין כותבין הרשאה זה לזה שלחו ליה בני אקרא דאגמא לשמואל ילמדנו רבינו היו מוחזקין בזה שהוא בכור ואמר אביו על אחר בכור הוא מהו שלח להו כותבין הרשאה זה מדדרש רבא שתי נשים שילדו במחבא כותבין הרשאה

זה לזה. ואם תאמר הא רב (פפי) משמיה דרבא אמר לחין לו לנכור קודם מלוקה והיאך יבא ליטול בכורה מכח מידע ואור"י לחין זה בא אלא מכח שליחות הלכתא (ו) שלח שוויה: כך

[ה]הכי נמי דרש לענין מילה עד שיהא זכר משעת לידה והוא הדין לגבי טומאת לידה ואילו אי אמר תנא משיב ליה זכר לענין טומאת לידה דקתני תשב לזכר: **תנא.** דתמכתא נדה ספוקי מספקא ליה אי אלא לידה זכר משעת לידה בין לגבי טומאה בין לגבי מילה ואזיל לחומרא ליתן עליו חומרי זכר דשמא לא דרשינן אלא לכלאמרינן במסכת נדה (דף לא.) אשה מזרעת תחלה יולדת זכר ורב שיזבי אמר לחומרא דלא אמר דלא לחייא מילתו שבת דלמא דרשינן ולדה זכר שיהא זכר משעת לידה אבל רב שרביא לקולא דריש דקא פטר לה מטומאת לידה אלא לא הוה דריש לקולא אלא לחומרא ו[ז]ברייתא תיובתיה: **אי הכי.** דמספקא ליה היכא דנקרע ונמצא זכר אם אמו טמאה לידה אי לא אי אמר יהבינן ימי טוהר דזכר כדקתני לזכר ולנקבה דהיינו ימי טוהר דזכר וימי טומאה דנקבה והלא שמא אם יקרע ימצא זכר ושמא איכא למידרש ולדה אם אמו מדין לידה ובין ימי טומאה בין ימי טהרה לא ליה ואמאי יהבינן לה ימי טוהר כלל הכי הוה ליה למיתני תשב לזכר ולנקבה ולגדה וה"פ תשב לנקבה ימי טומאה דנקבה שבועים אפי' בלא ראיית דם דלמא נקבה היא ולגדה לאחר שבועיים מיד אם תראה דם הוא טמאה נדה (ג) מספיקא דלמא זכר הוה ואיתא לן למידרש עד שיהא זכר משעת לידה ולית לה ימי טוהר כלל. במסכת נדה [דף ל.] מקשינן למה הוזכר זכר לגומר בכל מקום דקתני לנקבה ולגדה למה לי למיתני לזכר בהדייהו אם ליתן לה ימי טומאה דזכר הא קתני תשב לנקבה ולגדה ולריך שבועיים ואם ליתן לה ימי טוהר דזכר הא קתני ולגדה דמשמע דלא ניתיב לה ימי טוהר כלל ומשנינן נפקא מינה שאם תראה יום ל"ד לגידתה ותחזור ותראה יום מ"א הוא מקולקלת לגמיינה שמא לא הוה לה ימי טוהר והיתה תחלת נדה בראיית יום ל"ד ובראיית מ"א הוא תחלת זיבה ואם תראה שלשה רצופין לריכה ז' נקיים וקרבן או שמא זכר ילדה וראיית יום ל"ד היו ימי טוהר ועתה בראיית מ"א הוא תחלת נדה הרי היא בספק זבה ונדה (ד) עד שתשב י"ז ימים נקיים כדמפרש במס' ערכין (דף ח.) ואם יבא לה י"ז נקיים (ה) ורואה יום י"ח הרי היא תחלת נדה וזו היא דינה שאם תראה כל ז' ימים הללו או אם לא תראה כי אם ראייה רצופה טובלת בליל שמיני ומשמשת עם בעלה ואחר ז' ימים הללו בתין י"א יום של ימי זיבה שאם תראה בתחלתן או באמצעיתן או בסופן שלשה ימים רצופין הוא זבה גדולה ולריכה ז' נקיים וקרבן ולעולם לא תחזור לקדמותה להיות תחלת נדה עד אחר ז' נקיים ואם לא ראתה בכל י"א יום הללו עד י"ב הרי היא תחלת נדה בכל המשפט אשר פירשתי ולכך נקראו י"א יום שבין נדה לנדה: **קשיא.** [ט]אבל תיובתא ממש אינה בשביל שאסר מן ה[ח]ברייתא דמלי למימר תני לזכר ולנקבה ולגדה: (הגה"ה. לכך הוזכר זכר שאם תראה יום ל"ד לגידתה אמרינן טמאה היא ואע"ג דאכתי משכי ימי טוהר דזכר דמספקינן ליה בלא ולד ותשב לנדה וכי הדר חזיא ליום מ"א שהוא מ' לראייתה ותראה להיות שומרת יום כנגד יום אמרינן ולד היה וזכר היה וראייה דיום ל"ד דם טוהר הוה והשתא הוא דהויא תחלת נדה והשתא מקלקלינן לה דלא טבלה עד מ"ח שהוא שמיני לראייה אחרונה ואי לאו משום ספיקא דזכר הוי עובלה למחר מ"ב ממה נפקין אי לאו ולד הוא הרי היא שומרת יום כנגד יום ואי ולד הוה ונקבה הוה אכתי הוי דם טוהר עד שמונים וספיקא דזכר מקלקלא לה. וכן לענין נקבה כלומר וספיקא דנקבה מקלקלא לה עד פ"ח דלא טבלה עד פ"ח ט)[לי ראתה ביום ע"ד] ואי הוה פשיטא לן דלא ולד הוא הוה טבלה למחר ביום [פ"ב] דראיית פ"א בי"א יום שבין נדה לנדה היא ומשום דמספקינן דלמא ולד הוה וראיית שבעים ואחרעה דם טוהר אמרינן דהשתא הוא דהויא תחלת נדה. כן פירשה רבינו שלמה זצ"ל (נדה דף ל:) ע"כ הגה"ה): **כן.** והיה הכן שיהא בן משעת לידה: **אלא בכור ולא ספק לאפוקי מאי.** לי לאפוקי מי שהיה בכור ולא ספק ולא בכור ולא ספק ולא בכור ולא ספק ולא

כך נאמן לומר זה בן גרושה בו'. תימה לפי שנאמן לבכר יהא נאמן גם לפסול ולומר שהוא בן גרושה או בן חלוצה ויש לומר כיון שנאמן לבכר בכל ענין האמינו הכתוב ואפילו על אחד מבניו הקטנים נאמן לומר שהוא בכור ואם כן עושה בניו הגדולים ממזרים שנאמר בן גרושה ורבינו אליהו מפרש דיכיר נמי קאי אבן השנואה כלומר בן השנואה יכיר דנאמן לומר שהוא בן שנואה דהיינו שנואה בגישואין כדמפרש בפ"ב דיבמות (דף כג. ושם) כגון חייבי לאוין שנשא כהן גרושה ומיהו כשם שנאמן לומר משמע דממה שנאמן לבכר יליף אבל ביושלמי בפ' עשרה יוחסין משמע כפירוש רבינו אליהו ופוסק בה"ג דהא דפסקינן לקמן הלכה כר' יהודה כדשלח ר' אבא היינו דוקא כשפוסל ע"י הכרת בכורה אבל אין הלכה כר' יהודה שיהא נאמן לומר זה בן גרושה ואין נראה לר"י דאמר בפ' החולץ (שם דף מז.) הוא דאמר לקמיה דרב יהודה אמר ליה נתגיירתי ביני לבין עצמי אמר ליה נאמן אתה לפסול עצמך ואי אתה נאמן לפסול בניך ופריך והתניא ר' יהודה אומר יכיר ומשני אמר רב נחמן בר יצחק דהכי קאמר לדבריך כותי אתה ואין עדות לכותי ופסק התם הלכה כרב נחמן בר יצחק משמע דאי לאו דאין עדות לכותי היה נאמן לפסול אע"ג דליכא הכרת בכורה: **בנכסים** שנפלו **בשהוא גוסס.** הכי נמי הוה מצי לשנויי (ב) בנכסים דלא עבידי דאתו אלא אחד מתרי טעמי נקט: הכי

עין משפט נר מצוה

עא א מיי' פ"ב מהלכות נחלות הל' יד סמג עשין לו טוש"ע ח"מ סי' רפז סעיף יב:

עב ב מיי' פט"ו מהלכות אישורי ביאה הל' מח סמג לאוין קנז טוש"ע אה"ע סי' ד סעיף כט:

עג ג מיי' פ"ב מהל' נחלות הל' יד סמג עשין לו טוש"ע ח"מ סימן רפז סעיף יב:

עד ד מיי' פ"ד מהלכות נחלות הל' ג סמג עשין לו טוש"ע ח"מ סי' רעט סעיף ג:

עה ה מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעיף ד:

עו ו מיי' שם הל' ג טור ש"ע שם סעיף ג:

רבינו גרשום

יכיר יכירנו. האב לאחיו: וחכמים אומרים אינו נאמן. דבחר חזקי' אזלינן. אלא רבנן דאזלי בתר חזקה יכיר למה לי דהא משמע יכיר דאביו יכירנו לאחרים ונאמן. ומשני לעולם בתר חזקה אזלינן ולמאי הלכתא כתיב יכיר בצריך הכרה. שאם אין מוחזק לן מהאי אי בכור הוא או לא צריך אביו להכירו לאחרים אבל אי מוחזק הוא לן בתר חזקה דדרבים אזלינן ולא בתר האב: למאי הלכתא. צריך להכירו למיתן ליה פי שנים לא יהא האי בן אלא אחר אם רוצה האב ליתן מתנה לאחר ואומר הבו ליה מי לא יהבינן ליה לאחר הא נמי מאי שנא: לא צריכא בנכסים שנפלו לו לאחר מיכן. שאם אמר תנו לאחר פלוני נכסים שאני עתיד להרויח לא יהבינן ליה כלל לאחר מכאן דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם אבל אי עביד הכרה להאי בכור תנו לו פי שנים בנכסי שארויח יהבינן ליה מה שאין כן באחר: ולר' מאיר הא אמר אדם מקנה וכו' אפי' לאחר יכיר למה לי. אכתי איכא למפרך לא יהא אלא אחד: לא צריכא בנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס. דאפי' ר"מ דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם הכא מודי הואיל דבנכסיתו נפלו לו לא יהבינן ליה. דלהכי אמר ר' מאיר אדם מקנה דבר שלא בא בעולם הכא מודי דאיהו [לא] מצי למיתן אבל גבי בכור אף על גב דאיהו גוסס יהבינן ליה היכא דהכירו מחיים ומשום הכי צריך הכרה להיכא דלא מוחזק לן אבל אי מוחזק לן בתר חזקה דידן אזלינן: רישא רבנן. דבתר חזקה דידן אזלינן: וסיפא ר' יהודה. דבתר אבוה אזלינן: מאי טעמא להיכא דאמר עבדי וחזר ואמר בני נאמן. דהאי דקאמר עבדי משום דמשמש ליה בני נאמן. דהאי דקאמר כעבדא: וחילופה אבית המכס. היכא דנותנין מכס מן העבדים וחזר ואמר עבדי לא יהבינן ליה. דהאי דקאמר בני כדי להברית מן המכס קאמר. אמר עבדי לבית המכס הואיל דלאו להברית קאמר וחזר ואמר בני אינו נאמן הואיל דקא יהיב מכס. מיחיבי היה משמש כעבד ו) ובא משמש והולך ואומר עבדי וחזר ואמר בני אינו נאמן ולא אמרינן משום הכי קרי ליה עבדא מעיקרא דמשמשו כעבד. וקשיא לר' יוחנן: לעולם נאמן והתם מ"ט אינו נאמן משום דקרו ליה אינשי עבדא מצר מאה משום הכי אינו נאמן כשחזר ואמר בני. מצר מאה כלומר מצרו של עבד זה מאה זחי. כלומר בטוח אדונו של זה שיכול ליקח ממנו מאה זוז שמאה זוז סמוכין לו בכל שעבד שם.

ו) אולי צ"ל כעבד הבא ומשמש והולך וכו'.

זה לזה. המוחזק ואותו שאמר אביו עליו שהוא בכור וטעמא מפרש ואזיל: [**מה נפשך**]. כמאן שבירא ליה שמואל: **אי כר' יהודה.** לקמן: **יכיר.** קרא יתירא הוא: **יכירנו לאחרים.** רבי יהודה קאמר לה: **נאמן אדם לומר.** ואע"פ שמחזיקין אמר בבכור: **כך נאמן לומר זה בן גרושה הוא.** לאחר שגרשתיה החזרתיה וילדה לי זה או שנשא אשה גרושה. וסברא הוא מדכתיב יכיר מה לי בכור מה לי לדבר אחר: **בן גרושה.** חלל הוא. בן חלוצה חלל מדרבנן גזירה חלוצה אטו גרושה ואע"ג דנפקא לן ביבמות (דף כד.) מדכתיב ואשה גרושה הא אמרינן התם דקרא אסמכתא בעלמא: **וחכ"א אינו נאמן.** לא בבכור ולא בחלל וכגון שמוחזקין באחר שהוא בכור. וקרא ד) מוקי בצריך היכרא כגון שבאו מחדש בכאן ואין מוחזקין באחד מהן מי הבכור ומי הפשוט התם ודאי אב מהימן: **למאי הלכתא.** אדרבנן קפריך דאוקימנא בצריך היכרא דבשלמא לרבי יהודה נוצא שאמר אמר מהימנין קרא דמהימנין ליה לאב אפילו במקום חזקה ויהבינן ליה פי שנים דסד"א ניזיל בתר חזקה ונתיב פי שנים למוחזק לנו דליכא למימר גבי אב מגו דאי בעי יהיב ליה במתנה פי שנים כי אמר נמי עליו שהוא בכור נאמן דהא קיימא לן דמה לי לשקר במקום עדים לא אמרינן ה) אלא לרבנן למאי הלכתא כתב יכיר לצריך היכרא שהאב נאמן להכירו לאחרים דאי לאחרים דאי למיתבא ליה פי שנים אמאי צריך קרא סברא הוא דנאמן על ידי מגו דלא יהא האי בכור אלא אדם גברי ואעפ"כ יכול היה ליתן לו במתנה כל נכסיו הלכך מה לו לשקר במאי דאמר שהוא בכור הא בלאו הכי יכול ליתן לו פי שנים שיאמר הבו ליה במתנה מנכסי: **לא צריכא.** הא דאמהימנין קרא דמהימנין לאב אלא בנכסים שאינו יכול ליתן לו

בנותה שעה שאמר עליו שהוא בכור כגון בנכסים שנפלו לו לאחר מיכן לאחר שאמר בני זה בכורי הוא דליכא למימר בהכיא שעתא מגו דהא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם: **ורבי מאיר דאמר כו'.** הא דבנן דרבי יהודה היינו ר"מ דאמר [קידושין סב:] אדם מקנה גבי אומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת ו) שאתגייר כו' [שם סב.]: **בנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס.** דתנן במסכת שמחות (פ"א ה"ו) הגוסס הרי הוא כחי לכל דבריו ובר ירושה הוא ולהנהו נכסים שנולדים אינטורף יכיר שיטול בהן הבכור פי שנים דבהנהו ליכא מגו דאפי' לר"מ דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם הני מילי כגון נכסים שנופלים לו בשעה שיש בו כח ליתנם לאחרים אבל גוסס אינו יכול לבדר ואין בו כח ליתן והלכך לא מצי לאקנויינהו מקמי דאתו לידיה דהא אפילו בשעה שבאו לידו אין יכול להקנותן וכל שכן מקודם לכן ובלאחר מיתה לא מצי לשנויי דאין בכור נוטל כראוי: הכי גרסינן **היו מוחזקין בו שאינו בכור ואמר אביו בכור הוא אינו נאמן.** כרבנן דבמקום חזקה לא מהימנינן ליה לאב: **ואמר אביו על אחר שהוא בכור נאמן.** כר' יהודה: **רישא ז) ר' יהודה וסיפא רבנן.** בגיחותא: **וחזר ואמר עבדי הוא.** בין בתוך כדי דיבור בין לאחר זמן אמר כן על אותו שאמר עליו מתחלה בני: **אינו נאמן.** במאי דאמר השתא עבדי. וליכא למימר האי דקרי ליה מתחלה בני משום דאוהבו כבנו דאין דרך לקרות לעבדו בנו והלכך אחר טענה ראשונה נלך דהואיל וחזא דאיכא מי אם כמשה אין בנו ליכך אמר טענה אחרונה דהודאת פיו האמינה תורה במאי דאמר בני ח) כדכתיב יכיר וכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד: **וחזר ואמר בני נאמן.** במאי דאמר השתא בני דאינו סותר דברי הראשונים אלא מפרש הוא עבדי דקאמרי בני הוא והאי דקאמר עבדי לפי שהוא משמשו יותר מדאי כאילו הוא עבדו אבל בריאה הכי דעבדו הוא כדאמר השתא והאי דקרי ליה מעיקרא בני לפי שאוהבו כבנו דאין דרך האדון לייחס לעבדו ולקרותו בנו בשביל שום חיבה: **אביה המכס.** לשם רגיל לקרות לעבדו בנו להבריחו מן המכס אבל לבנו לא יקרא לעולם עבדו שהרי גורם לעצמו הפסד על מנס: **ואמר בני.** אל המוכסים: **וחזר ואמר עבדי.** כשעבר משם והלאה: **נאמן.** במאי דחזר ואמר עבדי דודאי מעיקרא הוה קרי ליה בני בשביל ירא המכס: **וחזר ואמר בני אינו נאמן.** אלא ודאי עבדו הוא כדאמר מעיקרא דאילו היה בנו לא היה אומר למוכסים שהוא עבדו: ה"ג **מיתיבי היה משמשו כבן וכו' ואמר בני וחזר ואמר עבדי אינו נאמן היה משמשו כעבד ואמר עבדי וחזר ואמר בני אינו נאמן.** ומסיפא קפריך ליה לר' יוחנן. והא"פ היה משמשו כבן מלבים ומנעיל מכנים ומוציא אבל עבודת עבד לא ורבותא נקט דאע"ג דמשמשו כבן ואיכא למימר האי דקרי ליה בנו משום דמשמש ליה כבן אפי' הכי כי חזר ואמר עבדי אינו נאמן במאי דקאמר בסוף אלא נלך אחר לשון ראשון דודאי בנו הוא דאין דרך לקרות לעבדו בנו אף על גב דאיכא למימר האדון מחבבו כל כך לקרותו בנו: **היה משמשו כעבד ואמר עבדי וחזר ואמר בני אינו נאמן.** במאי דקאמר בני ואף על גב דאיכא למימר דמעיקרא קראו עבדו משום דמשמשו כעבד ולא משום דעבדו הוא. וקשיא לר' יוחנן דאמר אמר בני נאמן דר' יוחנן אפילו היכא דלא חזינן דמשמשו כעבד קאמר נאמן במאי דאמר בסוף בני וכל שכן היכא דחזינן בהדיא משמשו כעבד ואילו בריאתא אפילו היכא דמשמשו כעבד קאמר דאינו נאמן במאי דאמר בסוף בני וכ"ש היכא דלא חזינן היאך משמשו דאינו נאמן וקשיא לר' יוחנן דאמר נאמן: **התם.** בברייתא: **דקרי ליה עבדא מצר מאה.** כלומר עבד גמור הוא לי שמכוסים לי עליו מאה דינר במצר שלו כלומר ששוה מאה דינר והלכך כי אמר עבדי מצר מאה וחזר ואמר בני אינו נאמן דאילו הוה קרי ליה עבדא מעיקרא דמשמשו כעבד. וקשיא לר' יוחנן: לעולם נאמן והתם מ"ט אינו נאמן משום דקרו ליה אינשי עבדא מצר מאה משום הכי אינו נאמן כשחזר ואמר בני. מצר מאה כלומר מצרו של עבד זה מאה זחי. כלומר בטוח אדונו של זה שיכול ליקח ממנו מאה זוז שמאה זוז סמוכין לו בכל שעבד שם.

מחלוקת בין חכמים לרבי יהודה בן בתירא בבכור שנולד אחר מיתת אביו. **אמר רבי יהודה בן בתירא** אם אמר אדם לאחר מיתתו בני זה בכור הוא אינו נאמן. **אמר רבי יהודה** אם אמר אדם לאחר מיתתו בני זה בכור הוא נאמן. **אמר רבי יוחנן** אם אמר אדם לאחר מיתתו בני זה בכור הוא אינו נאמן. **אמר רבי אלעזר** אם אמר אדם לאחר מיתתו בני זה בכור הוא נאמן. **אמר רבי אבא** אם אמר אדם לאחר מיתתו בני זה בכור הוא אינו נאמן. **אמר רבי אבא אמר רבי אלעזר** אם אמר אדם לאחר מיתתו בני זה בכור הוא נאמן. **אמר רבי אבא אמר רבי יוחנן

אפה נתתו לי במתנה. ונאמן הוא בטענה זו. ואע"ג דאמרן בחזקת הנתנים (לעיל דף לו.) הגוזרות אין להן חזקה ה"מ לגלגר אבל לאחר ג' שנים יש להן חזקה וה"נ כגון שהחזיק בו ג' שנים או בקטן המוטל בערישה דיש לו חזקה לגלגר או בעבד שלא ראה אותו בעדים זה המערער בגיתו של זה:

רצונך השבע וטול. רבותא היא דקא"ל האי מחזיק למערער שהרי פטור לגמרי זה המחזיק מכל שבועות שבעולם [6] דקי"ל אין נשבעין על העבדים בשבועות (דף מב:) ואינו מחויב בשבועה כלל וגם זה התובע אין שבועה מועלת לגבות מזה כל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין אם לא מרצונו של זה שמוטל עליו שבועה לישבע וליטול: **ונשבע.** זה התובע: **אינו יכול.** זה המחזיק לחזור בו ולומר משטה הייתי בך שהרי פטור הייתי וגם לא נתחייבת לי שבועה כדי לישבע וליטול דאין אדם נשבע ונוטל ולא הקנית לך בקנין לתת לך העבד אם תשבע עליו אלא כיון דעל פיו נשבע ובלוואתו צריך לתת לו העבד כיון דהטיל עליו שבועה הא היכא בשבועה וכמאן דאודי ליה שהוא עבדו של זה הנשבע דמי. והאי דנקט עבדי גנבת דנותא נקט דלא מיבעיא שאר מטלטלין שהנתבע חייב שבועה כדי שלא ישלם והוא הופכה על שכנגדו דלא מצי הדר ביה ולמימר אשבע אני ואפטר אלא אפי' עבדים דלא שייכא בהו שבועה כלל אפ"ה כיון דהשביעו לא מצי הדר ביה: **נאמן עלי אבא.** להיות דיין. אבא פסול מן התורה לדוניי, לא לזכות ולא לחיוב, דנפקא לן מלא יומתו אבות על בנים (סנהדרין כד:). גובין. תוכ, מן העבדים (ב"ק יא.). עד שלא נסתמא. סותמא פסול לעדות דבעינן אי ראה (ערכין יד:).

אתה נתתו לי במתנה רצונך השבע וטול ונשבע [א]אינו יכול לחזור בו מאי קא משמע לן תנינא [ב]אמר לו נאמן עלי אבא נאמן עלי אביך נאמנין עלי שלשה רועי בקר רבי מאיר אומר יכול לחזור בו וחכמים אומרים [ג]אינו יכול לחזור בו הא קא משמע לן דבאתן לך מחלוקת והלכה כדברי חכמים: שלח ליה רבי אבא לרב יוסף בר חמא [ד]הלכה גובין מן העבדים ורב נחמן אמר [ה]אין גובין שלח ליה ר' אבא לרב יוסף בר חמא [ו]הלכה שלישי בשני כשר רבא אמר [ז]אף בראשון מר בר רב אשי אכשר באבא דאבא [ח]ולית הלכתא כמר בר רב אשי שלח ליה רבי אבא לרב יוסף בר חמא היה יודע לו בעדות קרקע עד שלא נסתמא ונסתמא פסול ושמואל אמר כשר אפשר דמכוין מצרנהא אבל גלימא לא ורב פפא אמר אפי' גלימא אפשר דמכוין מדת ארכו ומדת רחבו אבל נסכא לא ורב פפא אמר אפי' נסכא אפשר דמכוין מדת משקלותיו מיתיבי [ט]היה יודע לו בעדות עד שלא נעשה חתנו ונעשה חתנו פיקח ונתחרש פיתח ונסתמא שפוי ונשתטה פסול [י]אבל היה יודע לו בעדות עד שלא נעשה חתנו ונעשה חתנו ומתה בתו פיקח ונתחרש וחזר ונתפקח פיתח ונסתמא וחזר ונתפתח שפוי ונשתטה וחזר ונשתפה כשר זה הכלל [יא]כל שתחלתו או סופו בפסלות פסול תחלתו וסופו בכשרות כשר

תיובתא

הכי גרסינן ונשבע אינו יכול לחזור בו. פירוש אם נשבע כבר אינו יכול לחזור בו אבל אם לא נשבע יכול לחזור בו כדאמרי' בזה בורר (סנהדרין דף כד: ושם) מחלוקת לאחר גמר דין אבל לפני גמר דין דברי הכל (ג) היה יכול לחזור בו והכא אע"ג דאמר השבע וטול יכול לחזור כיון שעדיין לא נשבע הוי (ד) קודם גמר דין וכן משמע ברים המפקיד (ב"מ דף לד: ושם) אמר הריני משלם ומחזר ואמר איני משלם מהו מי אמר מיהדר ביה אלמא דיכול לחזור בו דהוי כמו קודם גמר דין והא דאמר ברים שבועת הדיינין (שבועות דף לט. ושם) ואם אמר איני נשבע פוטרין אותו מיד אומר רבינו תם היינו שמסלקין אותו כדי שיתבייש מלחזור בו אבל אם רוצה לחזור ולבא לב"ד ולישבע הרשות בידו אבל קנס קטה מגא ליה הא דקאמר הכא דקסבר הלכה כחכמים דלמא סבר דלפני גמר דין מחלוקת אבל אחר גמר דין דברי הכל אינו יכול לחזור בו אבל רש"י פירש אם אמר איני נשבע פוטרין אותו מיד דשוב אינו יכול לחזור בו והכא גרם נשבע בלא וי"ו שישבע בעל כרחו והוא דריש המפקיד (ב"מ דף לד: ושם) דקאמר מי אמרי' מיהדר קא הדר ביה אע"ג דאינו יכול לחזור בו מ"מ כיון דדעתו לחזור ובעי לאטרוחי בי דינא לא מקני ליה כפילא דכה"ג אמר התם אבל לפירוש זה לא אתי שפיר דפסיק בשמעתין כבל הני דשלח ר' אבא וא"כ אפי' קודם גמר דין אינו יכול לחזור ובזה בורר מסקינן דלפני גמר דין יכול לחזור בו אם לא שנאמר הכא אפי' קודם שבועה חשיב גמר דין כי אמר רצונך השבע וטול:

מר בר רב אשי מכשר באבא דאבא. וא"ת והלא אפי' שני בשני אמר בפרק זה בורר (סנהדרין דף כמ. ושם ד"ה רב) דפסול וכ"ש זקנו ויש לומר דאבא כשר טפי דאתפלג דלא: **ליתי הלכתא במר בר רב אשי.** פירש בקונטרס דאפי' עד סוף כל הדורות פסול ואין נראה לר"י כיון דאתפלג דרא כ"כ: **פיתח ונסתמא פסול.** ואע"ג דגבי גט מכשירין שאם היה בשעת כתיבה פיתח יכול לומר בפני נכתב ובפני נחתם לאחר שנסתמא שאני התם דאקילו רבנן להכשיר אפילו אשה וקרובים [יב]: נשבע

אינו יכול לחזור בו אבל אם לא נשבע יכול לחזור בו כדאמרי' בזה בורר (סנהדרין דף כד: ושם) מחלוקת לאחר גמר דין אבל לפני גמר דין דברי הכל (ג) היה יכול לחזור בו והכא אע"ג דאמר השבע וטול יכול לחזור כיון שעדיין לא נשבע הוי (ד) קודם גמר דין וכן משמע ברים המפקיד (ב"מ דף לד: ושם) אמר הריני משלם וחזר ואמר איני משלם מהו מי אמר מיהדר ביה אלמא דיכול לחזור בו דהוי כמו קודם גמר דין והא דאמר ברים שבועת הדיינין (שבועות דף לט. ושם) ואם אמר איני נשבע פוטרין אותו מיד אומר רבינו תם היינו שמסלקין אותו כדי שיתבייש מלחזור בו אבל אם רוצה לחזור ולבא לב"ד ולישבע הרשות בידו אבל קנס מגא ליה הא דקאמר הכא דקסבר הלכה כחכמים דלמא סבר דלפני גמר דין דברי הכל אינו יכול לחזור בו אבל רש"י פירש אם אמר איני נשבע פוטרין אותו מיד דשוב אינו יכול לחזור בו והכא גרם נשבע בלא וי"ו שישבע בעל כרחו והוא דריש המפקיד (ב"מ דף לד: ושם) דקאמר מי אמרי' מיהדר קא הדר ביה אע"ג דאינו יכול לחזור בו מ"מ כיון דדעתו לחזור ובעי לאטרוחי בי דינא לא מקני ליה כפילא דכה"ג אמר התם אבל לפירוש זה לא אתי שפיר דפסיק בשמעתין כבל הני דשלח ר' אבא וא"כ אפי' קודם גמר דין אינו יכול לחזור בו אם לא שנאמר הכא אפי' קודם שבועה חשיב גמר דין כי אמר רצונך השבע וטול:

מר בר רב אשי מכשר באבא דאבא. וא"ת והלא אפי' שני בשני אמר בפרק זה בורר (סנהדרין דף כמ. ושם ד"ה רב) דפסול וכ"ש זקנו ויש לומר דאבא כשר טפי דאתפלג דלא: **ליתי הלכתא במר בר רב אשי.** פירש בקונטרס דאפי' עד סוף כל הדורות פסול ואין נראה לר"י כיון דאתפלג דרא כ"כ: **פיתח ונסתמא פסול.** ואע"ג דגבי גט מכשירין שאם היה בשעת כתיבה פיתח יכול לומר בפני נכתב ובפני נחתם לאחר שנסתמא שאני התם דאקילו רבנן להכשיר אפילו אשה וקרובים [יב]:

אינו יכול לחזור בו אבל אם לא נשבע יכול לחזור בו כדאמרי' בזה בורר (סנהדרין דף כד: ושם) מחלוקת לאחר גמר דין אבל לפני גמר דין דברי הכל (ג) היה יכול לחזור בו והכא אע"ג דאמר השבע וטול יכול לחזור כיון שעדיין לא נשבע הוי (ד) קודם גמר דין וכן משמע ברים המפקיד (ב"מ דף לד: ושם) אמר הריני משלם וחזר ואמר איני משלם מהו מי אמר מיהדר ביה אלמא דיכול לחזור בו דהוי כמו קודם גמר דין והא דאמר ברים שבועת הדיינין (שבועות דף לט. ושם) ואם אמר איני נשבע פוטרין אותו מיד אומר רבינו תם היינו שמסלקין אותו כדי שיתבייש מלחזור בו אבל אם רוצה לחזור ולבא לב"ד ולישבע הרשות בידו אבל קנס מגא ליה הא דקאמר הכא דקסבר הלכה כחכמים דלמא סבר דלפני גמר דין דברי הכל אינו יכול לחזור בו אבל רש"י פירש אם אמר איני נשבע פוטרין אותו מיד דשוב אינו יכול לחזור בו והכא גרם נשבע בלא וי"ו שישבע בעל כרחו והוא דריש המפקיד (ב"מ דף לד: ושם) דקאמר מי אמרי' מיהדר קא הדר ביה אע"ג דאינו יכול לחזור בו מ"מ כיון דדעתו לחזור ובעי לאטרוחי בי דינא לא מקני ליה כפילא דכה"ג אמר התם אבל לפירוש זה לא אתי שפיר דפסיק בשמעתין כבל הני דשלח ר' אבא וא"כ אפי' קודם גמר דין אינו יכול לחזור בו אם לא שנאמר הכא אפי' קודם שבועה חשיב גמר דין כי אמר רצונך השבע וטול:

מר בר רב אשי מכשר באבא דאבא. וא"ת והלא אפי' שני בשני אמר בפרק זה בורר (סנהדרין דף כמ. ושם ד"ה רב) דפסול וכ"ש זקנו ויש לומר דאבא כשר טפי דאתפלג דלא: **ליתי הלכתא במר בר רב אשי.** פירש בקונטרס דאפי' עד סוף כל הדורות פסול ואין נראה לר"י כיון דאתפלג דרא כ"כ: **פיתח ונסתמא פסול.** ואע"ג דגבי גט מכשירין שאם היה בשעת כתיבה פיתח יכול לומר בפני נכתב ובפני נחתם לאחר שנסתמא שאני התם דאקילו רבנן להכשיר אפילו אשה וקרובים [יב]:

אינו יכול לחזור בו אבל אם לא נשבע יכול לחזור בו כדאמרי' בזה בורר (סנהדרין דף כד: ושם) מחלוקת לאחר גמר דין אבל לפני גמר דין דברי הכל (ג) היה יכול לחזור בו והכא אע"ג דאמר השבע וטול יכול לחזור כיון שעדיין לא נשבע הוי (ד) קודם גמר דין וכן משמע ברים המפקיד (ב"מ דף לד: ושם) אמר הריני משלם וחזר ואמר איני משלם מהו מי אמר מיהדר ביה אלמא דיכול לחזור בו דהוי כמו קודם גמר דין והא דאמר ברים שבועת הדיינין (שבועות דף לט. ושם) ואם אמר איני נשבע פוטרין אותו מיד אומר רבינו תם היינו שמסלקין אותו כדי שיתבייש מלחזור בו אבל אם רוצה לחזור ולבא לב"ד ולישבע הרשות בידו אבל קנס מגא ליה הא דקאמר הכא דקסבר הלכה כחכמים דלמא סבר דלפני גמר דין דברי הכל אינו יכול לחזור בו אבל רש"י פירש אם אמר איני נשבע פוטרין אותו מיד דשוב אינו יכול לחזור בו והכא גרם נשבע בלא וי"ו שישבע בעל כרחו והוא דריש המפקיד (ב"מ דף לד: ושם) דקאמר מי אמרי' מיהדר קא הדר ביה אע"ג דאינו יכול לחזור בו מ"מ כיון דדעתו לחזור ובעי לאטרוחי בי דינא לא מקני ליה כפילא דכה"ג אמר התם אבל לפירוש זה לא אתי שפיר דפסיק בשמעתין כבל הני דשלח ר' אבא וא"כ אפי' קודם גמר דין אינו יכול לחזור בו אם לא שנאמר הכא אפי' קודם שבועה חשיב גמר דין כי אמר רצונך השבע וטול:

מר בר רב אשי מכשר באבא דאבא. וא"ת והלא אפי' שני בשני אמר בפרק זה בורר (סנהדרין דף כמ. ושם ד"ה רב) דפסול וכ"ש זקנו ויש לומר דאבא כשר טפי דאתפלג דלא: **ליתי הלכתא במר בר רב אשי.** פירש בקונטרס דאפי' עד סוף כל הדורות פסול ואין נראה לר"י כיון דאתפלג דרא כ"כ: **פיתח ונסתמא פסול.** ואע"ג דגבי גט מכשירין שאם היה בשעת כתיבה פיתח יכול לומר בפני נכתב ובפני נחתם לאחר שנסתמא שאני התם דאקילו רבנן להכשיר אפילו אשה וקרובים [יב]:

ורב פפא ורב ששת תיובתא: ומתה בתו. ורחוק ונתקרב ונתרחק הוא:

---

[6] סנהדרין כד.. **[1]** [נ"ק יח:]. **[2]** [ערכין ח: ע"ש], **[3]** [דברים כד:], **[4]** [עי' סנהדרין כה:], **[5]** [ל"ל לפני ד"ה פיתחן], **[6]** [וע"ע תוס' גיטין כג. ד"ה הוא הדין].

גליון הש"ס

רשב"ם ד"ה רצונך בו' דקי"ל אין נשבעין על העבדים. עי' רשב"ם לעיל דף לג ע"א ד"ה לקוחה: **שם** ד"ה ור"נ אבר בו' דאין בע"ח חוסך. עי' תוס' יבמות דף עט ע"א ד"ה מני:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה שאני יכו' כגון בן חנוך בן ראובן כשר להעיד בימואל: **(ב)** ד"ה נאמנ' וכו' שליחי לראובן הראשון הם"ד: **(ג)** תוס' ד"ה הכי גרס' וכו' דברי הכל יכול לחזור בו והכא נמי אע"ג כל"ל ותיכף היה נמחק: **(ד)** **בא"ד** שעדיין לא נשבע הוי כמו קודם וכו' מיהדר קא הדר ביה אלמא:

מוסף רש"י

נאמן עלי. להיות דיין. **אבא.** פסול מן התורה לדוניי, לא לזכות ולא לחיוב, דנפקא לן מלא יומתו אבות על בנים (סנהדרין כד:). **גובין.** תוכ, מן העבדים (ב"ק יא.). **עד שלא נסתמא.** סותמא פסול לעדות דבעינן אי ראה (ערכין יד:).

עין משפט נר מצוה

עז **א** מיי' פי"ז מהלכות סנהדרין הלכה ג ועי' כס"מ סמג עשין לו טור וש"ע חו"מ סי' כג סעיף ג: **עח** **ב** מיי' שם הלכה ב ועי' כס"מ טוש"ע שם סעיף ה:

עט **ג** מיי' פי"ל מהלכ' מלוה הל' ח [ופי"ל מהל' זכיה הלכה יג] סמג עשין לה טור שו"ע חו"מ סי' קז סעיף ה [וטור שו"ע חו"מ סי' רמח ס"ז]:

פ **ד** **ה** **ו** מיי' פי"ג מהל' עדות הל' ד ה סמג לאוין ריד טור שו"ע חו"מ סי' לג סעיף ב [וכתב אלפס עוד בסנהדרין פ"ג דף רסג]:

פא **ז** **ח** **ט** מיי' שם פי"ד הלכה ב סמג לאוין רטו טוש"ע שם סעיף יג וסימן לה סעיף יג [וכתב אלפס שם]:

רבינו גרשום

רצונך השבע שלא מכרת לי וטול אינו יכול לחזור בו. המחזיק אע"פ שכל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין מאחר שזה קיבל עליו שישבע התובע ויטול אין יכול לחזור בו: מאי קמ"ל תנינא נאמן עלי אביך בעדות זו נאמן עלי אבא אע"פ שאין כשרין להעיד עליו ונאמן עלי ג' רועי בקר לדין זה אע"פ שאין מומחין הואיל שקיבל עליו. ר' מאיר אומר יכול לחזור בו האי מרחזק אע"פ שדנו הואיל שאין ראויין. וחכמים אומרים אין יכול לחזור בו משעה שאמר יעשו מעשה. אלמא דהאי נמי מאחר שנשבע זה אינו יכול לחזור בו ומאי קמ"ל: הא קמ"ל. דקא מיבעיא במסכת סנהדרין על מחלוקת דר' מאיר ורבנן באתן לך פליגי. אבל השבע ויהא מחול לך דברי הכל אין יכול לחזור בו או דלמא איפכא. ומסקינן הלכתא באתן לך מחלוקת. והלכתא כדברי חכמים דאמרי אינו יכול לחזור בו ה"נ להיכא דאמר השבע וטול כאתן לך הוא. ואצטריך למימר דהלכה כחכמים: הלכה גובין מן העבדים. שאם הניח אביהן של יתומים עבדים גובה בעל חובו של אביהם את חובו מן העבדים כי היכי דהוי עביד מן הקרקע ולא מצו למטען ליה מטלטלי שבק אבון גבן משום דעבדא כמקרקע דמי: הלכתא שלישי בשני כשר. כגון ראובן ושמעון הם בניהם היינו ראשונים ובני בניהם היינו שניים ובני בני בניהם היינו דור שלישי של בן ראובן ודור שלישי של בן שמעון ודור שלישי של בן ראובן מותר להעיד לדור שני של בן שמעון: ורבא אמר אף שלישי מעיד בראשון. בבן שמעון עצמו דהיינו ראשון אע"פ שהוא קרוב לאביו. ובאתא דאבא שאדם יעיד לאחי אביו: ולית הלכתא כותי: דקרוב ליה טפי: ונסתמא פסול. להעיד לו משום דעכשיו אינו יודע להראות עדותו באיזה מקום מגיע תחום קרקע שלו: ושמואל אמר כשר. אפשר דמכוין במצרנא מצר פלוני כך וכך סימן מצר פלוני כך: אבל גלימא לא. אם היה מכיר בגד של חבירו קודם שנסתמא ואחר שנסתמא אינו יכול להעיד זה בגדו של פלוני: אפשר דמכוין מדת ארכו ורחבו. שאמר אני יודע שכך היה ארכו ורחבו ונמצא כדבריו. וכן נמי אם נמצא משקל הנסכא כמו שהוא אמר כשר: מיתיבי היה יודע כו' קא תני מיהת פיתח ונסתמא פסול להעיד שום עדות ותיובתא דכולהו תנאי דלעיל שמואל